

43^e WEMAL-nieuwsflits

20 januari 2020

Beste WEMAL-leden,
Namens het bestuur wens ik jullie alle goeds voor het nieuwe jaar! Het jaar 2020 luidt tevens het vierde lustrumjaar in van WEMAL. Ik maak dan ook graag gebruik van deze gelegenheid om alle leden die al die jaren lief en leed met ons hebben gedeeld, te bedanken voor de plezierige samenwerking. Mede dankzij jullie enthousiasme en inzet heeft de middeleeuwse artesliteratuur een plekje kunnen veroveren in onderwijs en onderzoek over de Middeleeuwen. Hulde!

Achter de schermen zal druk worden gewerkt aan een feestelijke lustrum-studiedag. Houd de Nieuwsflits in de gaten voor data en bijzonderheden.

Hartelijke groeten,
Orlanda Lie

Nieuwe leden

René van de Kraats stelt zich voor

“Mijn naam is René van de Kraats. Ik ben in Utrecht geboren, getogen en ik woon er nog steeds. Ik heb in Utrecht de studierichtingen Nederlands en Algemene literatuurwetenschap gevolgd en ben daar ruim 25 jaar als docent Nederlands verbonden geweest aan het Christelijk Gymnasium. Bijna vijftien jaar heb ik als vakdidacticus Nederlands tientallen studenten Nederlands begeleid bij hun eerste lessen op scholen. In 2011 ben ik met pensioen gegaan, maar kon daarna nog samen met mijn vrouw, Clara Strijbosch, een vijftal jaren colleges Nederlandse literatuur geven aan de Karoly Universiteit van Boedapest, waar ik het geluk had de prachtige gastcolleges van Orlanda Lie bij te wonen. Mijn belangstelling voor artesliteratuur is ontstaan toen ik betrokken raakte bij de samenstelling van het Bulkboek “Vensters naar vroeger”, waarmee leerlingen op school voor het eerst met artesliteratuur in aanraking kwamen. Mijn interesse groeide vooral door de uiterst inspirerende colleges en artikelen van Wim Gerritsen op dit gebied, zoals b.v. over de clepsydra. Tijdens de leerzame WEMAL-bijeenkomst bovenin de

Utrechtse universiteitsbibliotheek in de Uithof vond ik dat het tijd werd dat ik mij opgaf als lid."

Nieuwe projecten

Digitale editie van een bijzonder handschrift in de Herzog August Bibliothek in Wolfenbüttel, signatuur Cod. Guelf. 18.2.4°

Een aantal WEMAL-leden (Willem van Bentum, Edith Claessens, Marjon van Diepen, Andrea van Leerdam, Orlanda Lie en Noor Versélewe de Witt Hamer) is begonnen met het vervaardigen van een digitale diplomatische transcriptie van de Middelnederlandse teksten in deze Wolfenbüttelse codex.

Naast de zes transcribenten, zal ook de kunsthistorica Klara Broekhuijsen haar expertise inzetten om een analyse te maken van de bijzondere miniaturen die de verhandelingen vergezellen.

Het handschrift is een verzamelhandschrift. Het bestaat uit 156 bladen; de eerste 109 bladen zijn in het Latijn en bestaan uit twee reisverhalen; ongeveer 50 bladen (100 p.) zijn in het Middelnederlands. In dit project staat het vervaardigen van een digitale editie van het Middelnederlandse deel centraal.

Een korte beschrijving van handschrift en inhoud:

Papieren handschrift, eerste helft 15de eeuw.

- f. 1-43r Latijn, proza (beschrijving van het H. Land door Willem Walterszoon van Zierikzee: *Descriptio de tota terra promissionis cum Jherusalem*)
- f. 43r-105r Latijn, proza (reisverhaal van Odericus de Foro Julii (+1331))

Vanaf f. 106r- 152v begint een nieuw gedeelte (WEMAL-project)

- f. 106r-110v Latijn, proza (flebotomie: aderlaattraktaat)
- f. 109r Middelnederlandse tekst
- f. 110r Aderlaatman
- f. 110v-112r Latijn, proza (*Computus*)
- f. 112v-115r verzameling computistische mnemotechnische verzen in het Latijn en in het Middelnederlands
- f. 116r-151v *Natuurkunde van het Geheelal*, ingelast Maangedicht (*Van der manen zeden*) en Latijnse teksten

Miniaturen en

tekeningen: heelal, 12 dierenriemtekens, 7 planeten, natuurverschijnselen

f. 152r-152v blanco

- f. 153r-156r Latijn, proza (medische recepten)
f. 156v Latijn, proza (tekst over hoofdletters, komma, punt, paragraaf en andere leestekens)

Streefdatum voor voltooiing van dit project: 1 juni 2020.

Agenda

Tentoonstelling 'De Groene Middeleeuwen' in Museum Krona in Uden

In Museum Krona, gevestigd in een vleugel van een bewoond klooster in Uden, was de tentoonstelling 'De Groene Middeleeuwen' te zien. In de door de Koninklijke Bibliotheek in bruikleen gegeven handschriften stonden planten en kruiden centraal en dan met name de

bijzondere krachten die aan deze planten en kruiden worden toegeschreven. Het verhaal achter de handschriften sloot naadloos aan op de kruidentuin van het museum. Een audiotour voerde langs alle bijzondere planten en kruiden. Alle perken en bedden waren van informatiebordjes voorzien. Leuk om te doen: in de laatste 'doe'-zaal van de expositie kon je één of meer planten natekenen en met die tekening in de hand mocht je dan in de tuin zoeken waar de plant of het kruid stond. Meer weten? Klik [hier](#).

Onderzoeksbijeenkomst *Public Health in the Middle Ages*

Op **7 februari aanstaande** organiseert de werkgroep *History, Health & Healing* van het Huizinga Instituut in de Boothzaal van de Universiteitsbibliotheek Utrecht de onderzoeksbijeenkomst *Public Health in the Middle Ages*. Tijdens deze bijeenkomst presenteren de leden van de werkgroep hun onderzoek. Deelname is gratis. Zie voor meer informatie de bijlage.

HUIZINGA INSTITUUT

*Onderzoekschool
voor
Cultuurgeschiedenis*

◆
*Research Institute and
Graduate School of
Cultural History*

Promotie Karine van 't Land

Op **donderdag 13 februari 2020** hoopt WEMAL-lid Karine van 't Land te promoveren op haar proefschrift *The Rise and Fall of Human Life. Theory on Life Course, Nutrition and Sperm in Late Medieval University Medicine*. Karine verdedigt haar proefschrift om 10.30

uur in de Aula van de Radboud Universiteit (Nijmegen). Zie voor meer informatie de bijlage.

Middeleeuwen in het nieuws

“Leren uit de klassieken over wilde kruiden”, kopte het [Reformatorisch Dagblad](#) eind vorig jaar. Dit najaar publiceerde emeritus hoogleraar Marcel de Cleene zijn *De Historia Naturalis* over kruiden en hun toepassingen. In zijn *De Historia* staat het gebruik van ruim honderd verschillende kruiden over een tijdsbestek van zo’n 2000 jaar centraal. Hij heeft daartoe zeven historische kruidenboeken uit de bibliotheek van de UGent bestudeerd: de *Naturalis historia* van Plinius de Oudere, een anoniem *Herbarijs* (1351), een *Herbarius* gedateerd 1500, het *Cruydtboeck* van Rembert Dodoens uit 1554 en uit 1644, een *Kruydtboeck* van

Lobelius uit 1581 en de *Flora Batava* (negentiende eeuw). De genoemde toepassingen heeft hij gebundeld met toepassingen uit de huidige volks- en kruidengeneeskunde. Tabellen geven het gebruik bij elke plant overzichtelijk weer. De Cleene steekt het naslagwerk echter niet te praktisch in. “Ik wil niet dat mensen eigen dokter gaan spelen”, aldus De Cleene. Doseringen ontbreken dus in het boek.

“Mysterieuze mestkuil was mogelijk broeibed”, schreef het [Leidsch Dagblad](#) afgelopen week. Archeologen vinden tijdens opgravingen in middeleeuwse Hollandse steden vaak vreemde, grote rechthoekige kuilen. Dergelijke kuilen worden meestal aangeduid als ‘mestkuilen’. In deze kuilen wordt weliswaar stro en mest aangetroffen, maar het is de vraag of de kuilen wel echt bedoeld waren om mest te laten rijpen, aldus de Leidse stadsarcheoloog Roos van Oosten. Een alternatieve verklaring voor deze kuilen is dat het om warme broei- of kweekbedden gaat. In broeibedden konden de middeleeuwse stadsbewoners groenten kweken die pas kiemen bij 18° Celsius. Warme kweekbedden waren geschikt voor bijvoorbeeld prei, kool, spinazie, postelein en ui, maar ook voor verplanten zoals wede en wouw. Om meer over het gebruik te weten te komen werden drie broeibedexperimenten uitgevoerd in museumpark Archeon. In maart verwacht Van Oosten met drie medeauteurs een Engelstalig artikel over de mestkuilen te publiceren in *Analecta Prehistorica Leidensia*.

Varia

Algemene Verordening Gegevensbescherming

Sinds 25 mei 2018 geldt de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG). De AVG versterkt de positie van mensen van wie gegevens worden verwerkt. Zij krijgen

nieuwe privacy-rechten en hun bestaande rechten worden sterker. Organisaties die persoonsgegevens verwerken krijgen meer verplichtingen. De nadruk ligt – meer dan eerst – op de verantwoordelijkheid van organisaties om te kunnen aantonen dat zij zich aan de wet houden. Concreet betekent dit dat WEMAL geen ledenlijsten meer rondmailt. Wil je toch in contact treden met een ander WEMAL-lid maar beschik je niet over contactgegevens? Neem dan contact op met Jacqueline Wessel, onze secretaris (zie voor contactgegevens onderaan de Nieuwsflits). Zij zal dan aan het betreffende lid vragen of zij of hij accoord gaat met het doorgeven van informatie.

Rottahuis

Daar waar in Rotterdam nu de Markthal staat, legden archeologen ooit de resten bloot van zes huizen uit de periode tussen ongeveer 950 en 1050. Omstreeks het jaar 1000 was de monding van de Maas een belangrijke kern in het gewest Holland. In 1018 won graaf Dirk III bij Vlaardingen een veldslag tegen de Duitse keizer, waarmee Holland zijn onafhankelijkheid verwierf. De jongste boerderij werd gedateerd op circa 1015 en kreeg de naam 'Rottahuis'. Een getrouwe kopie van dit Rottahuis is op vrijdag 11 oktober jongstleden in de Broekpolder in Vlaardingen geopend.

Sinds de zomer van 2018 is op Educatief Archeologisch Erf 'Masamuda' ('Maasmond') aan de reconstructie gewerkt. De werkzaamheden zijn voor een belangrijk deel uitgevoerd met nagemaakt historisch gereedschap. Op het Erf moeten de komende jaren meer archeologisch verantwoorde huizen verrijzen.

Voor de Universiteit Leiden is het project onderdeel van wetenschappelijk onderzoek over de leefstijl van bewoners in de delta in de prehistorie en de Middeleeuwen (werkgroep Material Culture Studies). Zelf een kijkje nemen? Klik dan hier:

https://www.vlaardingen1018.nl/Verhalen/Educatief_Archeologisch_Erf

Oproep

Spreek jij binnenkort over een artes-gerelateerd onderwerp? Of verschijnt er een artes-gerelateerde publicatie van jouw hand? Meld het dan via j.e.wessel@law.leidenuniv.nl. We nemen het bericht graag mee in de Nieuwsflits.

Afmelden

Als je de WEMAL-nieuwsflits niet meer wilt ontvangen, dan kun je een e-mail sturen naar j.e.wessel@law.leidenuniv.nl.